

AUGUSTIN ZUBIKAKAI

(1914-2004)

Euskal Herriko idazlerik oparoenetakoa, Augustin Zubikarai hil zaigu! Aspaldian gaixorik zen eta azken urteetan zeharo ezindurik. Ondarroan ospatutako hileta-elizkizunean herriko eta erbesteko gizon-emakumeen esker ona agertu zitzaion eta, era berean, Jaunari dei bero egin, Berak betiko atsedean gozoa eman diezaion.

Aurtengo uztailaren 12an hil zenean, Euskal Herriko komunikabideek, irrati eta telebistak, egunkariak eta aldizkariak agerian jarri zuten Augustinen nortasuna euskal kulturari. Oraintsu agertu da "Arranondo" (171. zenbakia), Ondarroako aldizkaria, osorik Augustini eskainia. Batez ere Ondarroarentzat izan da Augustin oso garrantzitsua: Augustinen kontaktuzunek, antzerkiek, olerkiek Ondarroako lurrez eta itsasoz haragitutako bihotza erakusten digute.

Augustin Karmel aldizkariko idazle fina zen. Eta guk, esker onez, haren bizitza eta lana agertu nahi ditugu.

SARRERA

Augustin Zubikarai aipatzean, ia oharkabean, Txomin Agirre idazlea etorri ohi zaigu oroimenera. Ez dakigu beren beregi maisutzat hartu zuen, baina Txomin Agirreraren eragina

ageri-agerikoa eta ukaezina da Augustinengan. Honek sei urte zituela hil zen Txornin Agirre, 1920an.

Itsasoak, euskarak, ikasinahiak ukitu zioten barnealdea Augustini. Txiki-txikitarik idazteari gogotsu emanaz eta ekina-ren ekinez, Ondarroako Txornin Agirrearen jarraitzaile eta idazle handi bihurtu zen. Zorionez, ez da etenik izan Ondarroako idazle-zerrendan; apaiz eta eleberrigile ospetsua joan zitzaiguan, beste izar argi bat piztu baitzen euskal letretan.

1999ko apirilaren 15an, jaso zuen Augustin Zubikarai idazleak "Andres Eliseo Manarikua Saria". Ordurako ondoezik zen eta Ondarroako bere etxean agertu ziren Josu Bergara Diputatu Nagusia eta Tomas Uribebarria Kultura Diputatu eta eskutik eskura eman zioten saria.

Ondarroa bere herriak, 1992an, ongi merezitako omenaldi gozo eta hunkigarria egin zion. Urte horretako urrian eta azaroan hainbat kultur ekintza antolatu ziren Augustinen omenez. Hauek izan daitezke azpimarragarrienak: haren izena duen plazan gerritik gorako irudi bat ezarri zuten. Abagune horretaz baliatuz, omenaldi-liburuxka bat egin zen; *Karmel* aldizkariak ere idazlan bat argitaratu zuen... Ondarroako herriak "Herriko seme txit argi" izendatu zuen; eta azkenez, Augustinen liburu, idazlan, eskuizkribu etab. hartzen zituela, erakusketa gogoangarri bat izan zen ikusgai.

1986ko apirilaren 18an Bizkaiko Foru Aldundiak omenaldia eskaini zion, Jose Maria Makua Diputatu Nagusiaren eskutik saria jasoz.

Beste erakunde batzuk ere bildu ziren Augustinen merezimenduak aitortu eta berau omentzera; esaterako, *Labayru* Ikastegia (1986), Euskadiko IX. Euskal Antzerki Topaketak (199D etab...

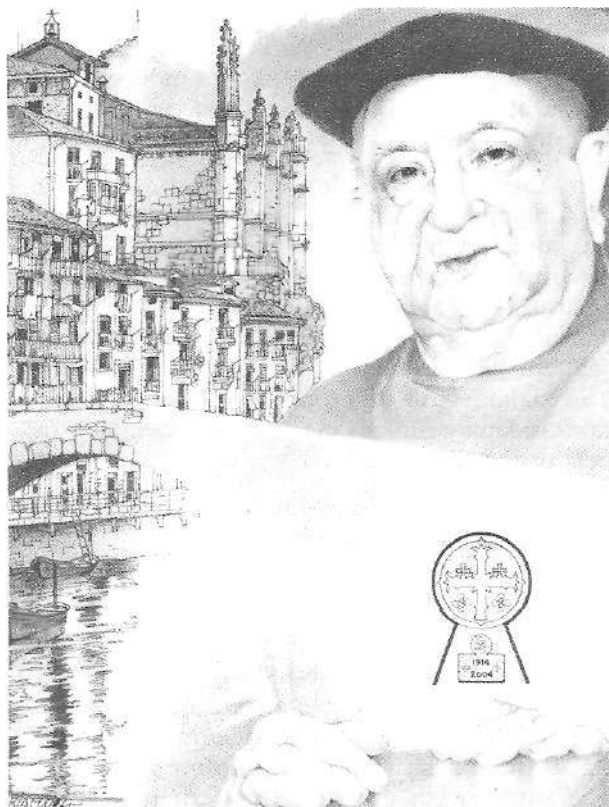
196lean Euskaltzain urgazle izendatua izan zen (1993az gero, ohorezko Euskaltzain). Eta Euskarazaintza Akademiaren lehendakariorde ere izan da.

AUGUSTIN ZUBIKARAI (1914-2004)

AffIANOND©

171 Zenbakia.
2004 URTEA
ABUZTUA

ARRANONDO - KULTUR AIKARTEA ONDARROA - BIZKAIA

KULTURA

Zergatik hainbeste omenaldi eta aitormen...? Euskal gaietan egin izan duen Ian handia aitortu eta eskertu nahi izan zaio horrela: Ezin ukatu euskararen benetako langilea izan denik. Egoera zailtan tinko iraun zuen kulturaren bideak urratzen. InguRimari sozio-politiko errukigabe eta etsaia euskal kulturaren bidean guztia galarazten, debekuz eta mehatxuz guztia geldiarazten saiatu zen; baina, herri-maitasunak, euskaltzaletasunak eraginda, zirrikitu txiki batzuk nahiko izan zituen kultura bidean poliki-poliki aurrera egiteko... Ondorengoek ere halaxe egin zezaten bidea ebaki zuen eta, egoerak hoberantz egin ahala, urrats tinkoak eman ere bai...

Hemen, euskal idazle den aldetik begiratuko diogu Augustin Zubikarairi. Guztitarik egin du: liburu nahiz artikulak idatzi, aldizkari berriak sortu eta eutsi haien zuzendaritza beregain hartuz, beste batzuei laguntza eskaini haietan etengabe esku hartuz... la literaturako arlo eta mota guztietan jardun du: kontatzaile bikaina izanik, Ian autobiografikoak eta historikoak argitaratu ditu; eleberriak, antzerki-lanak, olerkiak... idatzi; akta ofizialak itzuli; itzulpen literarioak argitaratu etab. Haren kazetari-lana egunkari eta irratietan bereziki azpimarratzekoa dela uste dugu.

Argitalpen ugariak ez ezik, bere-berea duen artxiboan dau den hainbat lanek ere ematen digute kultur ekintza horren lekukotasuna. Artxibo horretan beraren Ian originalak gordetzen dira eta beste hainbat gauza, Ondarroako artxiboan bildutakoak batez ere...

Euskal letretan lagun eta adiskide izan zituen beste askorengan bezala, bi aldi bereizi behar dira haren idazle-ibilbidean: gerra aurrekoa eta gerra ostekoa. Gerra aurrean hasiera indartsu eta itxaropentsua izan zuen kultura gaietan; baina gerrak guztia suntsitu eta ezerezean utzi zuen... Gerra ostean, egoera sozio-politikoek ez zuten beste aukerarik uzten-eta, poliki-poliki hasi zen, baina gerora guztiz emankorra izan da haren ekarria, bereziki azken 25 urteotan...

Augustini buruz asko idatzi da. Ez beraren omenaldiko liburuxkan edota euskal antzerkiaren gaia darabilten lanetan soilik, baita euskal literaturako liburuetan eta aldizkarietan ere, bereziki *Karmel* (1986, 1992) *Egan* (1992), *Sancho el Sabio* (1997) aldizkarietan etab.

Kultur bizitzan zerikusia izan duten pertsonekin izan duen harremana estua eta etengabea izan da. Gogo-gogoan ditu berak *Eguna* izparringiaren hasierak; Abeletxe, Erkiaga eta beste batzuekin nola ekin zion egiteko handi horri, haiekin adiskide min eginik eta kultura arloan ezin hobeki elkar harturik... Bere bizitzan zehar beste idazle ospetsu batzuekin ere harreman onak izan ditu, esaterako, L. Akesolo, S. Onaindia, E. Erkiaga, G. Aresti, A. Irigoien, A.M. Labayen, G. Manterola, Anai Berriotxoa, Mikel Zarate eta beste askorekin.. Euskaltzalea izanez gero, adina ez zen oztopo izaten, ezta pentsaera nahiz euskara batua eta arau ortografiko berriak zirela-eta sortutako eztabaida latzak ere... Berak bereari eutsiko zion, bidezko zenez, baina inorena arbuia gabe beti ere.

BizitzAKO ZERTZELADAK

1. Hautzaroa

Ondarroan, arrantzale-herrian, jaio zen Augustin, 1914ko azaroaren 3an. Bera arrantzaleen semea izan ez arren, jaioterriko arrantzale-izaera barne-muinetaraino sartuko zitzaion, itsasoa literaturgintzan eragile eta argigune aparta gertatuz. Bederatzi neba-arreba izan ziren; gurasoak Salvador Zubikarai eta Ana Bedialauneta... Aita arotza zen ogibidez, baina Augustinen bihotzean xarma berezia zutenak arrantza eta itsasoa ziren; haiekin maitemindurik zegoela zirudien, bere idazki guztietan, oharkabean, gainez egiteraino.

Hautzaroon "Gurutzeko Alabak" lekaimeen eskolan ikasi zuen. Txiki-txikitarik erakutsi zuen buru goria eta gainerakoei

aurrea hartuz zihoan... 10 urte zituela Saturrarango seminarioan ikasten hasi zen. Egunero liburuak eta itsasoa hurbil-hurbilean zituela... Euri gozoa lurra maitez hartzen duen bezala, ikasi nahia eta itsasoaren lilura barnean sartu zitzaizkion, geroko idazlearen iturri agorrezinak izateraino... Bosgarren urtean gaixotu egin zen, eta etxean jarraitu zuen ikasten... baina urtebete igaro ondoren, apaiz izateko gogo hotsuz zihoakion eta

filosofiako lehen urtean utzi egin zuen...

Ondarroan Luistarren bazkuneko zuzendari jarri zuten... Fedearen aide lan ona egin zuen, abertzale finaren seinale argiak emanez era berean...

2. Euskal ida/le ga/te

Gaztetako garai honetakoak dira haren lehenengo saioak *Jaungoiko zale* hilabetekarian eta *Ekin* astekarian idazteko. Horretarako Zornotzara joan zen, baina laster itzuli behar izan zuen, gaixo jarri zelako. Hala ere Ondarroa bertatik idatziko du *Euzkadin*, bai euskaraz eta bai gaztelaniaz. *Euzkadin* bertan hasi zen argitaratzen, 1933an, antzerki-lan batzuk, esaterako, *Aberrijagaz bizi...*

Gerra sortu eta Frankotarrak hurreratu zirenean, Augustinek ihes egin zuen Iparraldera. Hemen ere euskara ezin zuen gogotik kendu... lantxoren bat argitaratu zuen *Eskualduna* astekarian...; baina Bilbora joan zen laster.

1937ko urtearen hasieran agertu behar zuen *Eguna* izeneko egunkari berriak eta Manu Ziarsolo "Abeletxe" ari zen amets betean haren jaiotzarako gauza guztiak atondu nahirik. Augustinengana jo zuen euskara hutsezko egunkariko zutabe-atariko bat berau izango baitzen. Zuzendaritza eta idazle-talde-ari dagokionez, honela zegoen eraturik: Abeletxe bera izango zen zuzendari, Augustin zuzendariorde, eta Eusebio Erkiaga, Jose Mari Arizmendiarieta, Alex Mendizabal eta abar laguntzaileak... Augustinek 22 urte zituen. Bost hilabete eta erdiko bizia izan zuen egunkariak. Frankoren altxamendukoak Bilbon sartzean ilundu eta itzali zen *Eguna*.

3. Gerrateko ibilerak

Augustin Bilbon zen, hiri handi hau nazionalen mende erori zenean, ekainaren 19an. Eta hor hasi ziren haren zorigaitzezko ibilerak. Augustinek berak idatzi zizkigun ibilera horien gorabeherak 1983an argitaraturiko bere idazlan autobiografikoan: *Makilen egunak. Guda baten kerizpe eta autsetan*.

Egunako lanak ezinbestean amaituta, Aralar batailoian ibili zen. Noragabeko bidean batera eta bestera ibili behar izan zuen: lehenengo Zalla eta Karrantza artean aurkitu zen; gero Santofian, berak dioenez: "Gu, euskaldun gaixoak, etxe gabeko euskaldunak, salduta gebiltzan Santona-n":

"Lur gorri,
burdin lur.
Au ez da
Nire ama-lur"
(...)
"Zabal ikusten dot aurrean itxasoa.
Keizpean, urrunetan, Bizkai lurra.
Zetan zagoz, matzaku,
-moko arru-
itxasoari musu ta musu?
Zure atzean igarten dot

-nire kezka kezketan-
Ondarru,
Nire sorleku.
Agur Bizkai,
-mendi ta ibai-
nire ametsen kai!"

Gero, urrunago joan behar, Asturias aldera... Ondoren berriro ere honantz, Laredora; hemen guztiek ziharduten ihes egin nahian..., baina kartzela edo kontzentrazio-esparrua izango zen haien ibilera tristen amaia... Dueroko Arandan, Ebroko Mirandan... Nafarroako Oteizan..., eta gero Gudalajarako Mirabuenotik Kataluniara... *Egundko* idazle zenez gero, estu hartu zuten epaitegietan... Azkenez Donostiara. Bederatzi kasetari truke egin zituzten; horien artean, gure Augustin. Iparraldetik hurbileko Frantziako herrialdeetara joan behar...

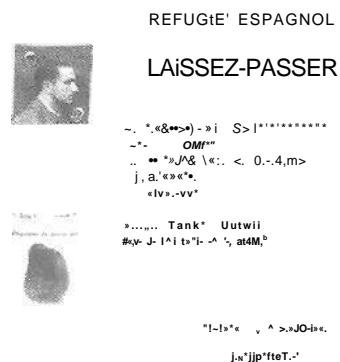
1937ko gudaldiak.
Gudariak ikustera
joanda.

Baina ez ziren hemen bukatu haren ibilera zoritzarrekoak... Frantzia gerran sartu eta alemanek Frantzia mende hartu zutenean..., Augustinek eta beste hainbat lagunek, etxerako asमतan abiatu, eta Figuerasko kartzelan amaitu zuten... Hemendik

Gibraltar aurreko Las Inviernas-era... Baina azken batean 1941ean etxeratu zen. Honela dio Augustinek berak: "1936'ko udan, gau baten, etxetik aste baterako izango zalakuan urten, eta 1941'ko negu gordifiean etxera biurtu nitzan".

Augustinek honela bukatzen du bere zorigaitzezko ibileren kontaktzuna: "1936 urteko goraberak ondoren baltza ekarri euskun orduko gizataldeari. Ori behintzat ezin ukatu izango dabe ez oraingo eta ez gerokoak".

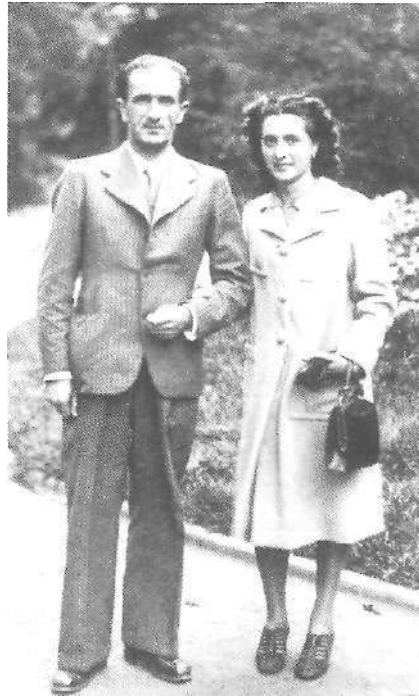
Frantzian luzatutako ibeslari-agiria.

4. Faniilia eta lama

Augustinek euskal kulturaren hartutako abiada indartsua etenda gelditu zen ezinbestean. Joanak joan, baina surtako hauspean lehengo txingarra gori zuela, bizitza berri bati ekin behar. Ondarroan bizimodua antolatu, ogibidea aurkitu eta familia sortu... Mutrikun aurkitu zuen lana, Arruti Rontserba-lantegiko bulegoan. 40 urte eman ditu Ian horretan. Baina aldi berean, Ondarroan bertan ere, bere janari dendako ardura berak izan du.

1942an ezkondu zen Eako Maria Jesus Erkiaga Aldamizekin, eta sei seme-alabarekin familia ugaria sortu: Jose Augustin, Joan Anton, Alejandro, Beatriz, Maria Jesus eta Jabier.

Ondarroako kultura eta erlijio-taldeetan sarturik, edota berak sortutako taldeetan, langile aparta gertatuko da. *Escuela de pesca* deritzonaren zuzendarien artean izango dugu, Pablo

Bere emaztearekin: Maria Jesus Erkiaga Aldamiz.

Gurpide, Bilboko gotzainak izendaturik (1956); abeslari eta antzerki taldeetan bera dugu buru eta bihotz. Ondarroako *Kultura Etxeko* arduradun urte luzeetan, 1981ean hasita... Herrian kultura-ekintza askoren eragile dugu.

1984an alargundu zen Augustin. Franco hil ondoren kargu politikoa ere izan zuen: Bizkaiko Batzar Nagusietako ahal-dun (1983-1987).

1998ko urriaren 3an gaixotu zen gure Augustin. Harrezkero ezin izan du gehiago idatzi. Gorputza makal baina burua argi izan du hil arte.

5= Buru eta bihotz euskarari euiana berriro

Gerra ostean euskal usaineko guztia galdu nahirik jazarpen izugarria izan zen, kultura-lanen aurka bereziki... Erlijiosoak eta apaizak izan ziren, euren ardurapean zituzten aldizkariak eta parroketako ekintzen bidez diktadurak jositako sarea urratzen eta bide-zidorrak egiten hasi zirenak. Parroketako eta erlijiosoen ardurapeko aldizkarietan euskal gaiezko lanak eta

euskaraz idatzitakoak argitaratzen ziren aide batetik eta lan literarioak, olerki eta antzerkiak bestetik. Hain zuzen ere, bide apal hauetan hasi zen Augustin bere luma trebatzen, urteak Joan eta urteak etorri, haren kultur eta literatur ekintza ia ezin sine tsizkoa izateraino.

Abiada berri honetan antzerki-lanari eman zion bereziki; 1945ean, Miarritzen, *Itxasora* haren antzerki-lana saritua izan zen; orobat Donostian 1956an *Seaska inguruan* izeneko lana ere... Boga-boga, Ondarroako parrokiaren aldizkarian (1950-1965) izango dugu lankide, hitz lauz zein bertso eta olerkiz...

Gerraren ondorioak urrundu eta ezabatu ahala, Augustinen ekarpen eta argitalpenak gehituz joango dira, ondorengo lerrotan ikusiko dugunez... Eta laneko erretiroa eman ziotenean, 1980an, kulturari bum eta bihotz emanda biziko da ezinak edo gaixoak baztertu zuen arte. Garai horretakoa da haren produktibitatearen oparoenak. Argitalpenei dagokionez, 80 eta 90. hamarkadak izan dira haren bizitza osoko onenak; eriteko nahiz uzta biltzeko urte preziatuenak.

Aipagarria da bere bizitzan zehar egunkari eta aldizkarietan burutu duen kazetari-lana... Baina hemen irratian egindako lana azpimarratu nahi genuke batez ere: Urte luzeetan astero hitz egin izan du *Arrate* Irratian. Eta egunero *Bilbo Herri Irratian*.

EUSKAL IDAZLEA

Idazle oparoa

Haren idazlanei begirada arin bat egitea aski da zein idazle oparoa den ohartzeko. Oparotasuna dugu, bada, Augustinen ezaugarrietariko bat; bai liburu eta artikuluen aldetik, bai gai eta Uteratura-moten aldetik, eta baita lanen hartzaileen aldetik ere (haurrentzako lanak, helduentzakoak... guztitarik idatzi

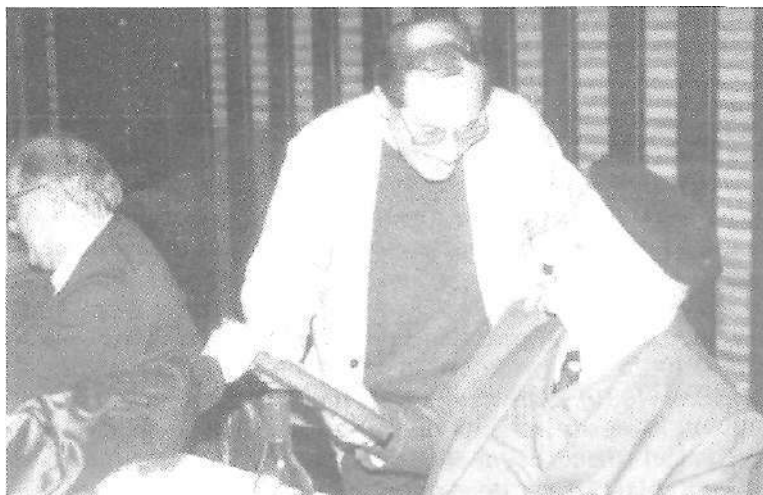
du). Haren gaiak askotarikoak izan arren, bere-bereak diren guneak ditu; luma eroso eta jasez darabilen guneak. Hauek dira batez ere: itsasoko gaiak, herri-izaera eta herri-jakintza, hizkuntza..., eta baita abertzaletasuna ere (Jaungoikoa eta Lagi zarrak)...

Santi Onaindia eta Augustin adiskide minak ez eze, Euskal Herriak eman dituen idazlerik oparoenetarikoak ditugu... Behin baino sarriago adarra jo izan die, biak aurrean zirela, nork liburu gehiago argitaratu, nork nori aurre hartuko elkarren lehian ari zirela esanez...

Liburuak: Augustinek 50 liburu inguru argitaratu ditu historia, biografia eta autobiografikoak, herri-jakintzakoak, eleberririk, kontakizunetakoak, antzerkiak...

Aldizkarien sortzaile edota bultzatzaile- Azpimarratzekoak dira batez ere berak sortu edota zuzendutako aldizkariak: *Ondarroci* (1982-, elebiduna, Ondarroako Kultur Etxeak), *Arranondo* (1990-, Arranondo Kultur Alkartek), arrantzale-herriko aldizkari hauetan arrantzaleak eta itsasoa dira nagusi, herriko bizia eta izaera. Hemen herriko jakinduria eta ohiturak agertzen dizkigu batez ere Augustinek... *Euskerazaintza* aldizkariaren zuzendari ere izan da urte batzuetan...

Aldizharielan partaide: Augustinek Euskal Herriko aldizkari askotan esku hartu izan du; batzuetan bestetan baino gehiago, laguntzaile fin eta saiatua izanez. On deritzogu, une honetan, egunkari eta aldizkarien izenak aipatzeari. 32 inguru dira: *Agur*, *Antzerti*, *Arantzazu*, *Argia*, *Arranondo*, *Boga boga*, *Deia* (Egunk.), *El Diario Vasco*, *Egan*, *Eguna* (Egunk.), *Ekin*, *Eskualduna*, *Euzkadi* (Egunk.), *Euzkadi Jel*, *Euskera*, *Euzkerazaintza*, *Euzko-Gogoa*, *Euzko*, *Goiz-Argi*, *Gudari*, *Jakin?*, *Jaungoiko zale*, *Karmel*, *Olerti*, *Ondarroa*, *Principe de Viana*, *Redencion*, *Saski-Naski*, *T.U.* (Trabajo y Union), *Zer*, *Zeruko Argia*...

1992. Juien Urkiza Augustini honek "Karmel" aldizkarian ordurarte argitaratutako lanen bilduma eskeintzen.

Azken hogei urteotan, *Karmel*, *Zer*, *Euskerazaintza*... aipatu behar ditugu batez ere, esku-hartze oso garrantzitsua izan duelako. *Karmekn*, esaterako, 1970etik hona 45 artikulua idatzi ditu, hau da, 270 orrialde.

Augustinek argitaratu duen guztia kontuan harturik, 15.000 orrialde inguru izango dira.

Bere bizitzan zehar, gerra aurrean batez ere, hainbat izenorde erabili izan ditu. Aide batetik, ohitura zelako; eta bestetik, egoera politikoak hala eskatzeko zuelako...: *Amesti*, *Arteta*, *Gurutz*, *Kutuntxu de Artibai*, *Ibai-ondo*, *Ondarzubi*, *Zubegi*, *Itxas-ertz*...

EleberrI eta koiitaklziijtiak

Augustinek kontatzaile estiloa asko zaindu du. Kontakizun laburrak eta eleberrak idatzi ditu. Gehienetan gai nagusia itsa-

soa izan ohi da, Bizkaiko bizitza eta batez ere Ondarroakoa. Hizkuntza erraza darabil, atsegina eta isuri onekoa; bizkaiera landua eta era berean herrikoa eta kresal usaina dariona. Augustin, Txomin Agirreren antzera, Ondarroako itsas ohituren kontalari aparta da.

1965- urteaz gero, hamar bat eleberri idatzi ditu; azkenengoa 1991n. 1978tik 1986ra artean ekin zion gogotsuen literatura-mota honi. Eleberri hauetariko gehienak han eta hemen eraturako lehiaketetan sarituak izan ziren; esaterako, *Pinuetako madalenak* (1965), *Bale denporak* (1978), *Anton Guzurretxe* (1979), *Lainoak Mundakan* (1980), *Ira usaina* (1981), *Mon-daka* (1981)... Geroago ere idatzi zituen eleberriak: *Bizitzako urratsak* (1981J), *Garratz eta gordin* (1985) *Zaldupeko txikiena* (199D-•• Gogoan izatekoa da *Itxastarrak* (1985) eleberria ere; Augustinek idatzi duen onenatarikoa; arrantzale-bizitza bertabertatik, bizi-bizi eta bere izaera benetako eta gordinean kontatzen duena.

Eleberri hauetaz gain, kontakizun laburrak idatzi ditu; hauetariko asko ere, hainbat lehiaketetan sarituak: lehenengo urteetakoak ditugu hauek: *Gorri eta txingar* (1964), *Amonatxo zarrak eta itxas txakurrak* (1964), *Gogorra gertatu da zuen errian* (1964), *Euri ta txingar* (1971)...; geroagokoak, berriz, beste hauek: *Esan eta esango* (1979), *Peru eta Mari gureak* (1985)...

Historla eta herri-jakintza

Augustin, kontalari handiak, hainbat herriren deskripzio historikoa ere egin digu, bereziki Lea-Artibaiko herriena. Material ugari bildu du herrien historiaz, itsasoko bizitzaz, baserrikoaz etab.

Hainbat herritaz burutu dituen bere 13 liburu monografikotan, artxiboetan bildutako argibide historiko ugari eskaintzen dizkigu, argazkiz ongi jantziak. 80ko hamarkadan ekin zion

*Bizkaiko Foru Aldundiak emandako Antzerki saria jasotzen
Jose M. Makua orduko Aahaldun Nagusiaren eskutik.*

Ian honi; kargu politikoetan zen garai horretan: Ondarroan zinetogotzi, Bizkaiko Batzar Nagusietako aahaldun...

Augustinek zerbitzu ederra egin dio Lea-Artibai eskualdeari bere obra hauekin: *Ondarroa baserri giroan* (1985); *Berriatua* (1986); *Ipazter* (1987); *Amoroto eta Gizaburuaga* (1988); *Mendeja* (1988); *Etxebarria* (1989); *Ea, Natxitua, Bedarona* (1989), *Aulesti* (1990); *Ondarroa ikusgarri - Admirable Ondarroa* (1990), *Markina-Xemein* (1991); *Munitibar. Arbatzegi-Gerrikaitz* (1992); *Ondarroa, kondaira 1990-arte* (1993). Mutrikuri buruz ere idatzi du liburu bat, *Motrico* (1969); baina hau ez ohi duen bezala euskaraz, gaztelaniaz baizik.

Kontakizun historiko hauen osagarri dira beste Ian orokorrago hauek: *Gure inguruak* (1982), *Bizkaiko bidetan* (1984);

Gerrateko kontuak (1982) eta *Makilen egunak - Guda baten kerizpe eta autsetan* (1983), Ian historiko-autobiografikoak hauek; eta azkenez, Ian biografiko bat: *Balentin Berriotxo deuna* (1988).

Aipagarriak dira Augustinen beste idazlan eta liburu batzuk ere; herri-ohiturak eta bizitza, herri-jakintza aztertzen dira hauetan, batez ere bere jaioterrikoa, arrantzaleen girokoa. Horrelakoak dira *Kardala* (1976) eta *Boga la zixe* (1977), biak euskaraz eta gaztelaniaz idatziak; eta euskara hutsezko hauek: *Treineru estropadak* (1987); *Ondarru, kantu, otoi, orru* (1984); *Itxas aize* (1989). ••

Gai honekin loturik, herrian hain onartuak diren beste argitalpen batzuk ezin ahaztu: 1992. urteaz gero urtero argitaratutako *Zereginak (Euskal Agenda)*, herrietako datu kontaezinen iturri dena, euskal literaturazko eta kulturazko puska gozoak labur eta xalotasunez eskaintzen dizkigunak... Lehenago, beste agenda-mota batzuk eskaini ohi zizkigun, esaterako, *Egutegia 1976. Ondarroa*, multikopiaz aterata dagoena...

Olerki eta bertsozintzan

Ezagun zaigun kontatzaile-lan handiaren eta entzute handia eman dion eta berehala ikusiko dugun antzerki-lanen ondoren, gutxik ezagutzen dute Augustinen literaturako beste alde txo bat: olerkariarena. Bertsozko adierazpidea ongi datorkio Augustini bere olerkiak ontzeko. Bertsoa eta esaldi errimadunak maite-maite ditu. Horregatik, bere eleberrietan errimadun elkarrizketak sarri erabiltzen ditu...

Haren olerki batzuk sarituak ere izan dira: *Koroiko pitxiak* (...), *Urbasatik kantuz* (1966), *Naparroako bideetan* (1968)... Lehenengo *Boga-boga* aldizkarian hasi zen (1957-1965), eta gerora, olerkirik gehienak, hogeita hamar bat, *Olerti* aldizkarian argitaratu zituen, 1966-1967, 1981-1984 urteetan. Baina *Agur*, *Ondarroa*, *Karmel*, *Redencion*... aldizkarietan ere argita-

ratu zituen. 60 bat olerki konta daitezke guztira aldizkari ezberdinetan argitaratuak.

Olerki banakak bere liburuetariko batzuetan ere tartekatu izan ditu, bereziki gerrateari buruz idatzitako bere idazki autobiografikoan: *Makilen egunak* (1983).

Hala ere hainbat olerki gelditzen dira oraindik argitaratu gabe eta ondorengo urteetan *Karmel* aldizkarian agertuko dira. Esaterako, hamabi bat olerkiko sorta *Bat-batekoak* izenez, 1980. urtean *Lauaxeta* olerki sariketara bialdua, edota beste hamabi olerkiko sorta, *Egunkari illunetik* izenekoa, askoz ere lehenagokoa eta parte bat *Makilen egunak* liburuan argitaraturik dagoena. Sail hau honela hasten da:

"Illunpean
Ametsa otoitza da
Ta otoitza bakea.
Gerratean
Ametsa esperantza da
Baifia esperantza ez da bakea".

Gerrateko ibilerak ditu gogoan. Garai iluna. Zapalduen itxaropen mehea. Horregatik dio bigarren olerkian:

"Min eta kezketan
Igaro dot bizi erdi;
Ezin dot etsi
Bake ametsetan.
Nire kantua
ez da negarra:
gizonak bereak ditu
arra
ta giarra.
Nire kantua,
Bada, ordea,
Esperantza batzuen ustea
Edo, askotan,

Naigabeetan eritzea.
 Poesi tristea!
 Gizona menderatzea,
 Gaztearen amets iltzea,
 Eskubidei topo ipintea,
 Biotz baten taupadak
 Neurtu erazitea"...

Itzoltzaile

Halako langile fin eta idazle oparoagan ezin falta itzulpenak. Sail honetako lanen artean, batzuk historiko eta politikoa dira eta beste batzuk literaturazkoak: Bizkaiko Batzar Nagusiak (1986), *Euskalerriko historiaren sarrera*, de M.A. Larrea y R. Mieza (1987), *Gernikako Batzar etxea*, K.Etxegarairena (1987), Mixiolari gogoragarriak, Victor San Miguel-ena (1980), San Juan de Gaztelugatxe, Delmas-ena... Lan literarioen itzulpenak ere egin izan ditu, esaterako, *Lugo'ko ipuin errikoiak* (1986), galegotik euskaratuak.

Alabaina beste era bateko itzulpenak ere egin izan ditu: 1981-1985 urteetan, Ondarroako udaleko aktak itzuli zituen, eta urte gehiagotan Eako udaleko aktak etab. Azkenez, *Saski-Naskialdizkarian* idazlan askoren itzulpenak egin izan ditu...

Hizkuntzalarltea

Hizkuntza arloan ere saiatu da Augustin berak ahal duentxoa eta hain ongi menderatzen duena euskal kulturari eskaintzen. Lexikoa izan da, eta batez ere itsasoko lexikoa, gauza guztien gaintik landu duena. Lexikoarekin batera, esapideak, esamoldeak, arrantzaleen artean hitz egiterakoan erabili ohi diren irudi eta metafora arruntak. Altxor horren parterik hobereena, agian, *Itxas-aize* izeneko liburutxoan bildurik egon daiteke... Baina oraindik argitaratu gabeko hainbat bitxi preziatu ere izan behar du; esaterako, Azkueren hiztegian ez datozen hitzak; Txomin Agirrereren *Kresala* eleberriko hainbat pasarte,

irudi, hitz etab. hobeki ulertzeko azalpen literario eta etnografikoak... Era guztitako lanak ugari argitara eman baditu ere, harrobi hau guztiz ustiatu gabe dago oraindik!!

ANTZERKIGILE

Augustini osperik handiena eman dion literatur mota antzerkigintza izan da. Lan horretan sari ugari eskuratu ditu hainbat lekutan eratutako lehiaketetan. Ekintza honek haren bizitza osoa hartzen du. Lehenengo antzerki-lana 21 urte baino ez zituela idatzi zuen, eta *Euzkadi* egunkarian argitaratu zen. Azkenengoa, berriz, 1992an argitaratu zuen *Egan* aldizkarian.

Augustin Euskal Herriko antzerkigile handietarikoa dugu. Garai horretako antzerkigileen artean, hiru izen ospetsu aipatzen dira gorengo mailan: Piarres Lartzabal Iparraldean, Antonio M. Labaien Gipuzkoan eta Augustin Zubikarai Bizkaian.

Augustinek 50 bat antzerki-lan idatzi ditu, hainbat estilo eta gai jorratzen dituela eta era askotako jasotzaileentzat idazten duela: haurrentzat, gazteentzat eta helduentzat idazten du. Haren antzerki-lanetan, adin guztietakoek eta herriko giza maila guztietakoek esku hartzen dute...

Antzerkian bere dohain literarioak agerian jartzeko abagunea izan du: kontatzaile eta hiztun ona, berbalduna, atsegina... ironia eta umorea erabiltzen maisua; hizkuntza landua eta era berean herri-herrikoa, ikusle jendeagandik hurbilekoa...

Kritikariek pertsonaiak eszenan ongi kokatzeko erraztasuna aitortzen diote eta haien mugimendu eta jokaera berez-berezkoa. Elkarrizketak biziak eta hari-harira ekarriak dira... Jokalari Augustin berbera dela dirudi; hain jator agerrarazten ditu pertsonaiak eszenan!

Antzerkigintzan hiru aro bereiziko genituzke haren bizitzan.

1. Gerra aurrea eta ondoren datozen urteak. Antzerki-lanak idazten hasi zeneko urteak dira. 19 urte baino ez zituen eta gartsu ekin zion antzerkigintzari; lehenengo lana, *Aberrijagaz bizi* (1933an antzeztu zen lehen aldiz Mungian); honen ondoren beste batzuk etorriko dira: *Illobearen indarra* (1934an antzeztu zen lehen aldiz Ondarroan), *Itxas lapurrak* (1935); Lauaxetak argitaratu zizkion hirurak *Euzkadin*; eta aro honetako laugarrena *Itxas ertzeko itsu mutilla* (1935) izan zen. Gerra ostean ez zuen etsi, eta 1949an, haren antzerki-lan bat, *Itxasora* izenekoa saritua izan zen Miarritzen.

2. 1950. urte inguruan, gauzak aldatuz doaz, baina apurka-apurka. Kultura gaietan gerra ostean jarri zuten hesia lasaituz ote zihoan zirudien. Hainbesteko debekurik ez zela-eta, idazteko irrikaz zen Augustin antzerkiaren uretan murgildu zen gogo biziz. Antzerki-lanak idatzi eta aurkezteari eman zion. Herriarentzat garrantzi handikoak izan ziren batez ere 1957tik 1967ra arteko urteak. Urte horietan ez zuen idatzi soilik egin, baita han eta hemen bere lanak agertu ere. Antzerkigintzan ur-

lenft·\a ota in⁰⁰O^^°

baita han eta hemen bere lanak agertu ere. Antzerkigintzan urte horietan gailurra jo zuela esan dezakegu...

Antzerki-lehiaketetara lanak aurkeztuz, sari ugari lortu zituen eta aldizkariren bat edo beste, noizbehinka, menturatu zen haren zenbait lan argitaratzen. 1956an, *Seaska inguruan* saritu zioten Donostian; *Iru alaba* 1963an; *Gizon on eta andre erre* 1967an; *Bizi garratza* 1967an; *Lurrunpean* 1968an; *Errekonduan* 1969an; era berean, *Mendu zarrak* 1969an...

Bizi garratza argitaratu zenean X. Letek honela zioen:

"Teatro egitura aldetik eta gaurko gizonaren problematikaren planteatze aldetik oso interesgarria. Bertan, gertakizunak eta ambienteak, anekdotak alegia, inportantzia galtzen du, eta pertsonajeek beren errealitate egunerokoa superatuaz, gaindituaz, abstrakzioaren kondizioraino heltzen dira. Eztute, ordea, problematika konkretoa baztertzeko, gaurko gizonak daduzkan zenbait problema sakonki erabiltzen dituztelako. Pertsonaje hoiek, Zubikaraik gaurko gizonen munduan ikusten dituen indar elkar-kontrako eta kondizionagarriak erreprezentatzen dituzte".

Baina bada garai honetan azpimarratu nahi genukeen zertzelada bat: Augustinek plazan agertzen zituen bere obrak, antzerki-talde zuzendari bihurturik. Eta horrek meritu handiagoa zuen oraindik, orduko ingurumari sozio-politiko eta kulturala kontuan hartzen badugu.

Augustin *Kresala* taldearen zuzendari eta eragilea izan zen. Handia izan behar zuen haren ahaleginak, herriko 70 pertsona inguruko taldea eratzeko. Haiekin joan ohi zen bere obrak antzeztera, ez Bilbo, Gasteiz eta Donostiara soilik, baita Euskal Herriko beste toki askotara ere. Garai zail haietan, zentsuraren oztopoa gainditu eta baimenak lortu beharra izan zuen... Horretarako, antzerki-lana gaztelaniara itzulirik bidali behar zuen; itzulpen hauek oraindik bere artxiboan gordetzen ditu. Batzuetan obra erlijiosoak zirenez gero, esaterako, *Seaska in-*

guruan edo *Jaunaren bidetan*, errazago zen emanaldietako baimena lortzea. Gehien antzeztu diren eta arrakastarik handiena lortu duten lanen artean, hauek aipatuko genituzke: *Kresaletan*, *Marinelak*, *Jaunaren bidetan* y *Seaska inguruan*.

Seaska inguruan 1957an antzeztu zen Ondarroan, agintari zibilen baimenak oso nekez lortu ondoren. Ondoren Eibar, Elgoibar, Lekeitio, Markina eta Bilbon ematea ere lortu zen... *Jaunaren bideetan* 1958ko Aste Santuan eman zen Ondarroan; eta geroago, Euskaltzaindiaren laguntzaz, Gasteizen Raimundo Olabideri egin zitzaion omenaldian. Bilbo, Donostia, Markina, Lekeitio, Eibar, Elgoibar, Urretxu, Arrasate, Deba, Soraluze eta Ermuan ere eman zen... *Kresaletan* Txomin Agirrerren omenez idatzia da; gaia, osorik ez bada ere, gehien bat harengandik jasotzen due. Ondarroan hasi zen ematen 1961ean, eta gerora, Euskal Herriko toki askotan. 1963an *Iru alaba* lanaren estreinaldia izan zen Errenterian.

Marinelak lana 1964ko lore-jokoetan eman zen, Txomin Agirrerren jaiotzako mendeurrenean: garai hartako egunkarrietan biziki eta aho batez goratu zuten. Euskal antzerkiaren maisu handietariko batek, A.M. Labaien-ek, urte batzuk geroago idatziko zuen *Agur* aldizkarian, Augustin euskal antzerkiaren autorerik ospetsuena zela.

1965ean *Zurrukutun* lana eman zen. 1964an idatzia zen eta hiru antzerki-lan txikiz osatua: *Atunetan*, *Santa Clara egunian* eta *Bost iruko*: Manarian *Alxuri'ko Milagrua* antzeztu zen 1965ean; *Lurrunpean* Tolosan 1967an.

Ondorengo urreetan giroa asko aldatu zen-eta, Augustinek utzi egin zion bere obrak antzezlekuan agertzeari; izan ere, hori lan gogorregia zen; bere ondoan antzerki-talde handi bat izatea geroago eta zailago zen. *Kresaletan* 1992an antzeztu zen azkenengoz, Ondarroako udalak Augustini egindako omenaldiaren barman.

3. 1970 eta 1980ko urteetan antzerki-lanak idatziz eta hainbat lehiaketatan sariak irabaziz jarraitu zuen, esaterako, *Mendi eta itxaso* (1983), *Eskola maixua* (1984) *Artea'ko itsua* (1987)...

Hamar bat antzerki-lan idatzi zituen ume eta gazteentzat; baina beren-beregi hirugarren adinekoentzat ere idatzi zuen Ian bat: *Zimur-zimelak* Ian dramatikoa.

Beste Ian dramatiko eta historiko batzuk ere idatzi zituen, esaterako, gorago aipatutako *Artea'ko itsua*, edo *Loiolako semea*, *Gernika aritz aurrean*...

Zerrenda oraindik asko luza genezake, baina nahiko izango da ondorengo hauek aipatzea: *Aingiri kumak* (1968), *Ni naz kapitan piloto* (1964), *Kirritirrika*, *Salina Salina*, *Gorri ta zuri*, *Uraindian*, *Atako bandan*, *Don Peru.*, *Ijitoak eta ni*, *Gure ikurra*, *Gurea*, etab., etab.

Gogora dezagun, gainera, Eskudero musikariak egindako *Gernika* euskal operako hitzak Augustinenak direla.

Argi dagoenez, Augustinen ekarpena benetan handia izan da, X. Letek hitz hauek esateraino: "Gutxi dira, Euskal Herrian, berak eskaini duen haina eskaini duenik".

Euskal antzerkiaren arloan izan duen zerikusia kontuan izanik, hainbeste omenaldiren artean, uste dugu hari eskaini dakiokeen omenaldirik onena liburu bakar batean haren antzerki-lan guztien argitalpen eder bat egitea litzatekeela.

Julen Urkiza — Luis Baraiazarra